

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО
Кафедра підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету економіки та бізнесу

д. держ. упр., доц. Ганна ОРТИНА

« 02 » 09 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

виробничої (переддипломної) практики
«Підприємницька діяльність суб'єктів господарювання»
для здобувачів ступеня вищої освіти *«Магістр»*
зі спеціальності 076 *«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»*
за ОПП *Підприємництво, торгівля та біржова діяльність*

2021–2022 рік

Робоча програма виробничої (переддипломної) практики «Підприємницька діяльність суб'єктів господарювання» для здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр» зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за ОПІ Підприємництво, торгівля та біржова діяльність – Мелітополь, ТДАТУ, 2021 р. – 17 с.

Розробник: к.е.н., доцент Лариса Андреева

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Протокол № 1 від 30 серпня 2021 року

Зав. кафедри ПТБД

доц. Лариса БОЛТЯНСЬКА

Схвалено методичною комісією факультету економіки та бізнесу зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за ОПІ Підприємництво, торгівля та біржова діяльність для здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр»

Протокол від 02.09. 2021 року № 1

Голова к.е.н., доцент Анна КОСТЯКОВА

1. ОПИС ПРЕДМЕТА ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика переддипломної практики	
		<u>Денна форма навчання</u> (денна або заочна)	
Кількість кредитів ECTS: 6	Галузь знань <u>07 «Управління та адміністрування»</u> (шифр і назва)		
Загальна кількість годин – 180 годин	Спеціальність: <u>076 «Підприємство, торгівля та біржова діяльність»</u> (шифр та назва)	Курс	Семестр
		М 1	2-й
Тижневих годин: 30 год.	Ступінь вищої освіти: <u>«Магістр»</u>	Вид занять	Кількість годин
		Практика	-
		Самостійна робота	180 год.
		Індивідуальна робота	-
		Форма контролю: диференційований залік	

Важливим етапом навчальної та науково-дослідницької роботи здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр» є виробнича (переддипломна) практика. Вона є невід'ємною складовою частиною навчального процесу підготовки кваліфікованих спеціалістів у закладах вищої освіти. Перелік усіх видів практики для кожної спеціальності або спеціалізації, їх форми, тривалість і терміни проведення визначаються навчальними планами. Практика здобувачів вищої освіти передбачає безперервність та послідовність її проведення при одержанні достатнього обсягу практичних знань, вмінь, навичок.

Відповідно до навчальних планів зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» здобувачі ступеня вищої освіти «Магістр» проходять переддипломну практику. Призначенням практики є підготовка здобувачів вищої освіти до майбутньої самостійної трудової діяльності.

Переддипломна практика зі спеціальності дозволяє поєднати в навчальному процесі теоретичне надбання і господарську практику, забезпечує активну пізнавальну роботу здобувачів вищої освіти.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ

Переддипломна практика здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр» переслідує навчальну, дослідну та оціночну мету.

Навчальна мета полягає у:

- поглибленні, систематизації, закріпленні теоретичних і практичних знань, виробленні умінь застосовувати їх при вирішенні конкретних практичних завдань;
- закріпленні володіння системним підходом, сучасною методологією, методичним апаратом, інструментарієм та технологічними прийомами обґрунтування управлінських рішень, впровадження рекомендацій на конкретних об'єктах господарювання.

Дослідна мета направлена на:

- здобуття і поглиблення навичок самостійної роботи з науковими, методичними, законодавчими та інструктивними матеріалами;
- розвиток вмінь у проведенні наукового пошуку і узагальненні різних методичних підходів та концепцій;
- пошук та розвиток сучасних наукових досягнень у певному напрямку економічної науки та уміння їх самостійно застосовувати при вирішенні прикладних проблем на сучасних господарюючих суб'єктах.

Оціночна мета пов'язана з:

- виявленням здібностей підбирати, систематизувати та аналізувати необхідну інформацію про діяльність об'єкту дослідження, проведення його економічної діагностики;
- виявленням уміння застосувати набуті знання при розв'язанні конкретних економічних задач на підприємствах та в організаціях;
- оцінкою ступеня підготовки випускника до самостійної практичної діяльності в умовах трансформації економічних відносин, сучасного виробництва, прогресу науки, техніки та культури та присвоєнням йому відповідної кваліфікації.

Завданнями переддипломної практики є:

- закріплення та поглиблення теоретичних знань, отриманих при вивченні економічних дисциплін;
- творче засвоєння економічних знань у тісному взаємозв'язку з практикою фінансово-господарчої діяльності підприємства;

- розширення економічного кругозору студента і підвищення його активності;
- вивчення організації планово-економічної роботи на підприємстві, надбання необхідних навичок цієї роботи;
- ознайомлення з основними законодавчими і нормативними документами та матеріалами, що регулюють і визначають діяльність підприємства;
- вивчення структури і характеру діяльності підприємства, оцінка його фінансового стану, ефективності фінансово-господарської діяльності, перспектив його розвитку;
- збір необхідних матеріалів для написання дипломної роботи, їх обробка, аналіз та систематизація, виконання всіх необхідних розрахунків;
- підготовка звіту з переддипломної практики, обґрунтування висновків, рекомендацій та пропозицій з використанням аналітичних результатів.

3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Освітня компонента забезпечує набуття здобувачами ВО:

- *Загальних компетентностей:*

ЗК 2. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 3. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

ЗК 4. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК5. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

- *Спеціальних (фахових) компетентностей:*

ФК 1. Здатність розробляти та реалізовувати стратегію розвитку підприємницьких, торговельних або біржових структур.

ФК 4. Здатність до вирішення проблемних питань і прийняття управлінських рішень у професійній діяльності.

ФК 5. Здатність до ініціювання та реалізації інноваційних проектів в підприємницькій, торговельній або біржовій діяльності.

- *Програмних результатів навчання:*

РН1. Вміти адаптуватися та проявляти ініціативу і самостійність в ситуаціях, які виникають в професійній діяльності.

РН2. Визначати, аналізувати проблеми підприємництва, торгівлі і біржової діяльності та розробляти заходи щодо їх вирішення.

РН4. Застосовувати бізнес-комунікації для підтримки взаємодії з представниками різних професійних груп.

РН5. Вміти професійно, в повному обсязі й з творчою самореалізацією виконувати поставлені завдання у сфері підприємництва, торгівлі та/або біржової діяльності.

PH7. Визначати та впроваджувати стратегічні плани розвитку суб'єктів господарювання у сфері підприємництва, торгівлі та/або біржової діяльності.
PH9. Розробляти і приймати рішення, спрямовані на забезпечення ефективності діяльності суб'єктів господарювання у сфері підприємницької, торговельної та/або біржової діяльності.

PH11. Впроваджувати інноваційні проекти з метою створення умов для ефективного функціонування та розвитку підприємницьких, торговельних та/або біржових структур.

Soft skills:

- *комунікативні навички*: письмове, вербальне й невербальне спілкування; - уміння грамотно спілкуватися по e-mail; вести суперечки і відстоювати свою позицію, спілкування в конфліктній ситуації; навички створення, керування й побудови відносин у команді;
- *уміння виступати привселюдно*: навички, необхідні для виступів на публіці; проводити презентації;
- *керування часом* - уміння справлятися із завданнями вчасно;
- *гнучкість і адаптивність*: гнучкість, адаптивність і здатність мінятися; уміння аналізувати ситуацію, орієнтування на вирішення проблем;
- *лідерські якості*: уміння спокійно працювати в напруженому середовищі; уміння ухвалювати рішення; уміння встановлювати мету, планувати;
- *особисті якості*: креативне й критичне мислення; етичність, чесність, терпіння, повага до навколишніх.

У результаті проходження практики здобувачі вищої освіти набувають навички практичної роботи у підприємницьких структурах різних форм власності та сфер народного господарства, а також оволодівають комплексом знань із гуманітарних, фундаментальних фахових дисциплін, отримують високу теоретичну та практичну підготовку для виконання основних трудових функцій тих посад, на яких може бути використаний фахівець відповідного напрямку підготовки.

4. ОРГАНІЗАЦІЯ І ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ

Переддипломна практика здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр» є невід'ємною частиною процесу підготовки фахівців в університеті.

Закріплення бази практики проводиться в порядку складання угоди із підприємствами й організаціями. Угода складається у двох примірниках між підприємством, на якому студент-практикант проходить переддипломну практику, та закладом вищої освіти.

Договір між закладом вищої освіти і підприємством укладається до початку проходження практики.

Під час практики здобувач вищої освіти повинен бути закріплений за керівником практики від підприємства, як правило, провідним фахівцем, працювати на різних посадах і ділянках економічної служби так, щоб мати можливість опанувати всю програму переддипломної практики. Не

допускається використання здобувача вищої освіти протягом усього часу проходження практики на одній посаді або ділянці, а також на робочих місцях, не передбачених програмою практики і таких, що не мають відношення до спеціальності студента.

Студент-практикант може бути зарахований на штатну посаду за фахом. У цьому випадку він проходить практику без відриву від своєї роботи.

Дата початку і закінчення переддипломної практики встановлюється навчальним планом. Тривалість робочого дня студента на практиці – 6 годин, під час практики студент повинен дотримуватися вимог внутрішнього розпорядку, вимог техніки безпеки підприємства тощо. Проходження практики студентом на підприємстві оформлюється наказом по підприємству. Консультації студентів проводяться як керівником від підприємства або іншими фахівцями, так і в закладі вищої освіти викладачами кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

Робота практиканта здійснюється за встановленим календарним графіком. Розподіл часу по темах робиться з урахуванням особливостей підприємства. У графіку вказується:

- тема та зміст роботи;
- посада;
- дата і кількість днів роботи з кожної теми;
- посада, прізвище, ім'я, по батькові працівника підприємства, що проводив консультації.

При направленні на практику студенти повинні мати:

- направлення на переддипломну практику;
- програму практики;
- щоденник (видається на кафедрі підприємництва, торгівлі та біржової діяльності);
- індивідуальне завдання, що визначається з урахуванням тем дипломних робіт і повинно бути погоджене з керівником випускної кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти.

Керівництво переддипломною практикою

Переддипломна практика проводиться під керівництвом і контролем університету і планово-економічної служби підприємства.

Навчально-методичне керівництво і контроль за проходженням практики від університету здійснює кафедра підприємництва, торгівлі та біржової діяльності. За кожним студентом закріплюється викладач (керівник випускної кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти), що може відвідувати студентів на місці проходження практики, консультувати студентів.

Керівник практики від університету зобов'язаний:

- перевірити підприємство або організацію – базу практики;
- консультувати студентів щодо змісту практики, веденню щоденника, складанню звітів про виконану роботу;
- перевірити якість роботи студента і виконання календарних графіків;

- по закінченню практики, перевірити щоденники і звіти студентів.

Керівництво практики від підприємства здійснює головний економіст або його заступник.

Керівник практики від підприємства зобов'язаний:

- брати участь в укладанні календарного графіка практиканта;
- провести практиканту екскурсію по підприємству, ознайомити з організацією виробництва, з організацією економічної служби на підприємстві;
- забезпечити кожного студента посадою і кваліфікованим керівником практики на робочому місці;
- консультувати студентів за змістом програми, складанню звітів про виконану роботу;
- контролювати дотримання режиму роботи, встановленого на підприємстві у підрозділі;
- по закінченню практики перевірити звіти про виконану роботу і щоденник, дати письмову характеристику роботи практиканта, завірену печаткою підприємства.

Консультанти на робочому місці зобов'язані:

- пояснити студентам характер і призначення робіт, що виконуються на даному робочому місці;
- доручати студентам самостійне виконання роботи, що відповідає змісту програми практики;
- створити умови для ознайомлення з вказівками та інструкціями з економічної діяльності;
- перевіряти ведення студентом щоденника, хід складання звіту з практики.

5. ПРОГРАМА ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ

Тема 1 Загальна характеристика економічної діяльності підприємства

1.1 Організаційна характеристика підприємства

Студент повинен ознайомитися з організаційною системою управління і станом економічної роботи, з основними напрямками господарської діяльності підприємства-бази практики.

Вивчити Статут і установчі документи підприємства, організаційно-правові принципи побудови діяльності підприємства. У звіті студент має відобразити: повну назву підприємства, його місцезнаходження, форму власності, вид, цілі і задачі його діяльності.

1.2 Зовнішнє середовище функціонування підприємства

Для характеристики зовнішнього середовища функціонування підприємства студент повинен вивчити чинники макро- і мікросередовища. Дати характеристику найбільш важливих для даного підприємства чинників макросередовища, із чіткою конкретизацією їхнього впливу. Аналізуючи мікросередовище діяльності підприємства, студент повинен вивчити роботу підприємства з постачальниками ресурсів, посередниками, споживачами, зазначити основних конкурентів. Враховуючи значний вплив державних

законодавчих органів на діяльність підприємства, студент повинен зазначити, якими Законами України, постановами Верховної Ради і Кабінету Міністрів України, Указами Президента України, інструкціями, методичними вказівками, наказами керується підприємство у своїй виробничій, комерційній і фінансовій діяльності.

1.3 Внутрішнє середовище функціонування підприємства

Характеризуючи внутрішнє середовище діяльності підприємства, студент повинен вивчити організаційну побудову і структуру управління підприємством, склад персоналу і Положення про відділи, сектори, посадові обов'язки робітників економічної служби й організацію роботи цієї служби. Провести загальний економічний аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства, тобто проаналізувати основні показники фінансово-господарської діяльності підприємства в звітному періоді в порівнянні з попередніми.

1.4 Оцінка узагальнюючих показників фінансово-господарської діяльності підприємства

Студент повинен дати оцінку узагальнюючих показників фінансово-господарської діяльності підприємства.

Працюючи над виконанням цього розділу практики, студент виконує обов'язкове завдання щодо змісту дипломної роботи. Посилання на цей матеріал студент робить у вступі, а розміщує його у другому розділі дипломної роботи.

Тема 2 Ринкова позиція підприємства

Для визначення ринкової позиції підприємства студент може використовувати матриці БКГ, GE/McKinsey, Портеру, метод SPACE та інші інструменти.

Для проведення рейтингової оцінки студент використовує систему показників, яку він обґрунтовує відповідно теми дипломної роботи (система показників для оцінки ефективності управління підприємством, окремим напрямом економічної діяльності підприємства – комплексна, збалансована, матрична тощо).

На основі цієї системи показників студент проводить рейтингову оцінку ефективності управління діяльністю підприємства, визначає його ранг, порівнюючи з підприємствами-конкурентами, використовуючи один з відомих методів (еталонного підприємства, максимінімуму, суми місць тощо).

Працюючи над виконанням цього розділу практики студент виконує обов'язкове завдання щодо змісту дипломної роботи (розділ 2 дипломної роботи).

Тема 3 Виявлення та обґрунтування вузьких місць у фінансово-господарській діяльності підприємства

На основі порівняння показників підприємства, що досліджується, та еталонного підприємства (або нормативних показників) виявляються

відхилення (вузькі місця). Формулюються проблеми (розробляється дерево проблем), визначаються ключові фактори успіху.

Тема 4 Аналіз ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства

Проводиться поглиблений аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства відповідно визначеним проблемам.

Перелік аналітичних показників, період аналізу, його методи, форми таблиць, наявність початкової інформації залежить від виявлених «вузьких місць» та узгоджуються з науковим керівником роботи.

Визначається вартість підприємства, використовуючи один з відомих підходів – витратний, доходний, порівняльний.

Аналіз завершується інтегральною оцінкою ефективності управління фінансово-господарською діяльністю підприємства або розрахунком інтегрального рівня економічної безпеки підприємства (метод студент вибирає самостійно).

Усі аналітичні розрахунки, таблиці, графіки, діаграми повинні супроводжуватися відповідними поясненнями та висновками, що дозволяють визначити сутність економічних процесів, які відбуваються на підприємстві, виявити їх особливості, тенденції та можуть бути використані у розділі 2 дипломної роботи.

Тема 5 Обґрунтування антикризової програми розвитку підприємства

У цьому розділі студент обґрунтовує шляхи рішення проблем, що були виявлені. Обов'язковою вимогою є варіантність моделювання ситуації та обґрунтування оптимального рішення (доцільно запропонувати і обґрунтувати можливість злиття або поглинання, як шлях зміцнення фінансової стійкості підприємства). Обґрунтування проводиться у такій послідовності:

1. Перелік планових антикризових заходів з визначенням детального плану-графіка реалізації кожного з них конкретизацією завдань по підрозділах і виконавцях.

2. Бюджет витрачання засобів на реалізацію програми (якщо планові заходи вимагають додаткового фінансування певних специфічних витрат).

3. Фінансовий план діяльності підприємства на період реалізації програми, зокрема план обслуговування і погашення боргів, план руху грошових коштів.

4. Форми і механізм контролю за реалізацією програми з боку зацікавлених сторін (власників, кредиторів, органів державного управління тощо), їх повноваження по поточному управлінню реалізацією програми (плану).

Результати переддипломної практики за цим розділом є основою для написання 3 розділу дипломної роботи.

Календарний план переддипломної практики

№	Тема практики	Кількість днів
Тема 1	Загальна характеристика економічної діяльності підприємства	11
1.1	Організаційна характеристика підприємства	2
1.2	Зовнішнє середовище функціонування підприємства	3
1.3	Внутрішнє середовище функціонування підприємства	3
1.4	Оцінка узагальнюючих показників фінансово-господарської діяльності підприємства	3
Тема 2	Ринкова позиція підприємства	5
Тема 3	Виявлення та обґрунтування вузьких місць у фінансово-господарській діяльності підприємства	5
Тема 4	Аналіз ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства	5
Тема 5	Обґрунтування антикризової програми розвитку підприємства	4
Всього		30

Ступінь виконання всіх розділів програми переддипломної практики знаходиться у безпосередній залежності від конкретного суб'єкту господарювання (бази практики) та теми дипломної роботи студента.

В якості звіту з проходження переддипломної практики є написання перших двох розділів дипломної роботи.

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Програма передбачає застосування загального та індивідуалізованого підходів до змісту виробничої (переддипломної) практики. Загальний підхід формує змістовну структурування практики за двома етапами. Дослідницький етап передбачає формулювання цілей та завдань, вивчення інформаційних джерел, що розкривають теоретико-методичний зміст теми випускної кваліфікаційної роботи. Аналітичний етап полягає у формуванні статистичного масиву даних достатнього для розкриття теми випускної кваліфікаційної роботи, його первинній систематизації та аналізі.

Індивідуалізований підхід розкривається унікальністю реалізації дослідницького та аналітичного етапів виробничої (переддипломної) практики зумовленою оригінальністю теми випускної кваліфікаційної роботи.

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При опрацюванні програми виробничої (переддипломної) практики здобувач вищої освіти формує та застосовує індивідуальний методичний інструментарій, обумовлений специфікою теми випускної кваліфікаційної роботи.

8. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ

Програмою переддипломної практики обумовлено розкриття економічної політики, проведення аналізу господарської діяльності та контролю виконання планів підприємства або організації. Основні положення програми відображаються через письмовий звіт.

Основна частина звіту про практику – це аналітична записка яка формується відповідно до теми та плану перших двох розділів дипломної роботи студента.

Підведення підсумків і оцінка переддипломної практики відбувається у відповідний термін після подання студентом на кафедру звіту і відповідних документів.

Виробнича (переддипломна) практика завершується кафедральною конференцією, на якій здійснюється публічний захист звітів здобувачів вищої освіти з презентацією результатів та підведення підсумків практики.

В процесі захисту звіту, студент повинен показати знання економічної діяльності підприємства (об'єкту практики), вміння аналізувати діяльність підприємства, здатність до формування висновків, внесення пропозицій щодо удосконалення підприємницької діяльності.

СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ З ПРАКТИКИ

Етапи робіт за програмою практики	Форма звітності	Кількість балів
Дослідницький етап	Щоденник практики, звіт із проходження практики	40
Аналітичний етап	Щоденник практики, звіт із проходження практики	40
Захист звіту з практики	Презентація	20
Всього балів		100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре

75-81	C	добре
67-74	D	задовільно
60-66	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Звіт з переддипломної практики оцінюється за 4-бальною системою.

Оцінка – *Відмінно* ставиться у випадках, коли студент в роботі та під час захисту показав систематичні та глибокі знання по даній темі, без помилок здійснив необхідні аналітичні та прогнозні розрахунки, використав широке коло основної і додаткової літератури, виклав матеріал у логічній послідовності, зробив обґрунтовані узагальнення і висновки на основі вивчення теоретичного матеріалу та виконаних розрахунків, а оформлення повністю відповідає вимогам, що висуваються.

Оцінка – *Добре* ставиться, якщо студент повністю засвоїв матеріал даної теми, виклав його у логічній послідовності, використав достатнє коло основної і додаткової літератури, зробив певні узагальнення, але не завжди наведені розрахунки у контексті тематичного теоретичного матеріалу, допущені незначні помилки у формулюванні термінів та категорій, невеликі арифметичні помилки в розрахунках та несуттєві відхилення при оформленні роботи.

Оцінка – *Задовільно* ставиться у випадках, коли матеріал засвоєний і викладений не в повному обсязі, порушена логіка викладення матеріалу, літературні джерела використані недостатньо, аналітичні та прогнозні розрахунки здійснені з грубими помилками, оформлення роботи суттєво відрізняється від стандартів.

Оцінка – *Незадовільно* ставиться студентові, який не засвоїв матеріал вибраної теми, при цьому матеріал викладений не повністю і, переважно, теоретичний, суттєво порушена логіка викладення матеріалу, аналітичні та прогнозні розрахунки не здійснені або здійснені з грубими помилками та/або не вирішують завдання даної роботи, оформлення роботи не відповідає вимогам, що висуваються.

9. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Методичні рекомендації до організації підготовки та захисту кваліфікаційної роботи для здобувачів вищої освіти факультету економіки та бізнесу ТДАТУ: Мелітополь, 2021. 34 с.
2. Положення про проведення практик студентів Таврійського державного агротехнологічного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tsatu.edu.ua/nmc/wp-content/uploads/sites/52/16.pdf>
3. Положення про оцінювання знань здобувачів вищої освіти в Таврійському державному агротехнологічному університеті ім. Дмитра Моторного

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tsatu.edu.ua/nmc/wp-content/uploads/sites/52/221.pdf>

4. Положення про організацію дипломування в Таврійському державному агротехнологічному університеті ім. Дмитра Моторного [Електронний ресурс].

– Режим доступу: <http://www.tsatu.edu.ua/nmc/wp-content/uploads/sites/52/polozhennja-pro-orhanizaciju-dyplomuvannja.pdf>

5. Робоча програма виробничої (переддипломної) практики «Підприємницька діяльність суб'єктів господарювання» для здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр» зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за ОПІ Підприємництво, торгівля та біржова діяльність – Мелітополь, ТДАТУ, 2021 р. – 18 с.

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Андреева Л.О., Болтянська Л.О. та ін. Підприємництво: соціально-економічне та інституціональне забезпечення розвитку: Монографія. / Л.О. Андреева, Л.О., Болтянська, М.І. Грицаєнко та ін. Мелітополь: Люкс, 2021. 300 с.

2. Від ідеї до власної справи: Навч. посібник. /А.С.Коноваленко, Л.О. Болтянська, Д.М. Трачова та інш. - Мелітополь.: Видавничо-поліграфічний центр «Люкс», 2017 – 278с.

3. Грицаєнко Г.І., Андреева Л.О, Грицаєнко М.І., Лисак О.І. та ін. Підготовка та захист кваліфікаційної роботи магістра: навчально-методичний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» / Мелітополь: Люкс, 2021. 172 с.

4. Грицаєнко Г.І. Основи інвестиційної діяльності: навчальний посібник. / Г.І. Грицаєнко – Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2014. – 224 с.

допоміжна:

5. Андреева Л.О. Ідентифікація стратегічної поведінки сільськогосподарських підприємств / Л.О. Андреева // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. М.Ф. Кропивка. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2013. – № 4 (24). – С. 13-19.

6. Андреева Л.О. Моделювання конкурентоспроможності продукції / Л.О. Андреева // Збірник наукових праць ТДАТУ (економічні науки) – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2014. – № 3 (27). С. 57-59.

7. Андреева Л.О. Системний аналіз організації / Л.О. Андреева // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. М.Ф. Кропивка. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2012. – № 2 (18), том 5. – с. 7-14 (374 с.)

8. Андреева Л.О. Стратегічне планування – фундамент довгострокового бізнесового благополуччя / Л.О. Андреева //Збірник наукових праць ТДАТУ (економічні науки)/ За ред. М.Ф. Кропивка. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2011. - № 4– С. 32-41.
9. Андреева Л.О. Удосконалення методичного забезпечення стратегічного планування діяльності підприємства / Л.О. Андреева, Л.О. Болтянська, М.І. Грицаєнко та ін. // Науково-прикладні основи ефективного розвитку аграрного сектору економіки: Монографія. – Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2014. – 272 с. – С. 5-57.
10. Андреева Л.О., Лисак О.І. Методичні аспекти стратегічного розвитку підприємств/ Л.О. Андреева, О.І. Лисак // Науковий журнал «Бізнес-інформ», № 6, 2016 – С. 227-231.
11. Андреева Л.О. Практичні аспекти бізнес-проектування як передумова торговельного підприємництва / Л.О. Андреева// Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс». – 2018. – № 3 (38) . – С 70-77.
12. Андреева Л.О. Сучасні тенденції розвитку підприємництва в Україні / Л.О. Андреева, О.І. Лисак, Л.О. Болтянська // ADVANCES OF SCIENCE. Proceedings of articles the international scientific conference Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 28 September 2018. – С. 1357-1366.
13. Болтянська Л.О. Від вибору бізнес-ідеї до її реалізації //Л.О.Болтянська, В.М. Тебенко //Збірник наукових праць ТДАТУ (економічні науки) / За ред. Л.В. Синяєвої.- Мелітополь 2017. С. 20-27.
14. Болтянська Л.О. Розведення перепелів – родинний бізнес / Л.О.Болтянська, Б.В.Болтянський/ Щомісячний науково-практичний журнал «Тваринництво сьогодні», №5. – Київ, 2018. – с.37- 45.
15. Грицаєнко Г. Інвестиційна привабливість України [Електронний ресурс] / Г. Грицаєнко, М. Грицаєнко // Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal – 2017. – Vol. 3. – No. 1. – Pp. 80-93 – Mode of access : <https://are-journal.com>
16. Грицаєнко М. І. Сутність та склад інноваційного потенціалу регіону / М. І. Грицаєнко // Економіка розвитку. – 2013. – № 4. – С. 52–57.
17. Грицаєнко М. І. Теоретичні основи інноваційної діяльності / М. І. Грицаєнко // Науково-прикладні основи ефективного розвитку аграрного сектору економіки: монографія / [Л. О. Андреева, Л. О. Болтянська, М. І. Грицаєнко та ін.] – Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2014. – С. 104–154.
18. Грицаєнко М.І. Розвиток сільськогосподарської кооперації та інтеграційні процеси в аграрному секторі економіки: монографія / Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» [Малік М.Й., Шпикуляк О.Г., Мамчур В.А., Грицаєнко М.І. та ін.]; за ред. М.Й. Маліка. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2019. – 374 с.

19. Грицаєнко М.І. Аграрна політика Європейського Союзу: виклики та перспективи: монографія // [Зінчук Т.О., Скидан О.В., Грицаєнко М.І. та ін.] за ред. проф. Т.О. Зінчук. – Київ: «Центр учбової літератури», 2019. – 494 с.
20. Завадських Г.М. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості регіону [Електронний ресурс] / Г.М. Завадських // Глобальні та національні проблеми економіки. - 2017.-№17.-С.152-155. Режим доступу до статті:<http://global-national.in.ua/issue-17-2017>
21. Лисак О.І. Державне регулювання ціноутворення в аграрному секторі України / О.І. Лисак / Збірник наукових праць ТДАТУ (економічні науки) – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс». – 2014. - №2. – С. 97-101.
22. Тебенко В.М. Болтянська Л.О. Від вибору бізнес-ідеї до її реалізації / В.М. Тебенко, Л.О. Болтянська / Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) – За ред. Л.В. Синяєвої – Мелітополь. - 2017. - №3 (35). – С. 20-27.
23. Тебенко В.М. Взаємозв'язок категорій «ефективність» та «результативність» господарської діяльності підприємства / В.М Тебенко / Збірник наукових праць ТДАТУ (економічні науки) – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2014. – № 3 (27). С. 7-10.
24. Тебенко В.М. Інвестиційна привабливість Запорізького регіону// Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. М.Ф. Кропивка. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2013. – № 1 (21), том 2. – с. 330-336.
25. Тебенко В.М. Управління інноваційним ризиком / В.М. Тебенко // Науковий вісник Львів. нац. ун-ту ветер. медич. та біотехнологій ім. С.З. Гжицького / Львівський НУВМБТ ім. С.З. Гжицького. – Львів, 2013. - Т 15, № 2(56). - С. 356-360.
26. Яворська Т. І. Вдосконалення фінансово – кредитного забезпечення малого бізнесу в сільському господарстві / Т. І. Яворська // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету / ЧДТУ. – Черкаси, 2010. – Вип. 25, ч. 1. – С. 268–274.
27. Яворська Т. І. Інноваційний характер розвитку підприємств малого та середнього бізнесу в розвинутих країнах / Т. І. Яворська // Науковий вісник Львів. нац. ун-ту ветер. медик. та біотехнологій ім. С. З. Гжицького: наук. журнал / Львівський НУВМБТ ім. С. З. Гжицького. – Львів, 2010. – Т. 12, №1 (43). – С. 634–638.
28. Яворська Т. І. Оцінка конкурентоспроможності фермерських господарств за витратами / Т. І. Яворська // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету / ТДАТУ; за ред. М. Ф. Кропивка. – Мелітополь, 2012. – № 2 (18), Т. 3 – С.348–360.
29. Яворська Т. І. Ризики та їх вплив на діяльність суб'єктів малого бізнесу у сільському господарстві / Т. І. Яворська // Вісник Сумського національного аграрного університету: наук. журнал / СНАУ. – Суми, 2011. – № 9(50). – С. 33–36.

30. Яворська Т. І. Формування виробничих витрат в особистих селянських господарствах / Т. І. Яворська // Економіка та управління АПК: наук. журнал / БНАУ. – Біла Церква, 2011. – Випуск 6 (89). – С. 31–36.
31. Яворська Т.І. Напрями державної підтримки малого бізнесу в сільському господарстві / Т.І. Яворська // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс». 2016. - С. 99-104.
32. Яворська Т.І. Когнітивне моделювання факторів впливу на збільшення прибутку суб'єктів малого бізнесу в сільському господарстві // Науковий часопис “Університетські наукові записки” Хмельницького університету управління та права. – Хмельницький, 2013, 445 с. – С. 151-157.
33. Яворська Т.І. Методологія вдосконалення управління бізнес-процесами в сільськогосподарському підприємстві / Т. І. Яворська // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс». – № 2 (37), 2018, С. 154-162.
34. Hrytsaienko M., Hrytsaienko H., Andrieieva L. and Boltianska L. The Role of Social Capital in Development of Agricultural Entrepreneurship. Modern Development Paths of Agricultural Production. 2019. pp. 427-440.

11. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Освітній портал ТДАТУ <http://op.tsatu.edu.ua/>
2. Наукова бібліотека ТДАТУ <http://www.tsatu.edu.ua/biblioteka/>
3. Методичний кабінет кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.
4. Сайт кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності <http://www.tsatu.edu.ua/et/>
5. Internet.